

MAGYAR NÉP- ÉS CSALÁDVÉDELEM

SOK ÚJ ESZMÉNEK előtérbe helyezésével próbálták már érzékeltetni azt a korfordulót, amely az emberiség életében az 1918-ban lezárt nagy háborúval, de még inkább az 1929-es gazdasági világválsággal bekövetkezett. Franciaországban például három évvel ezelőtt az „Alliance Nationale contre la Dépopulation“, az elnéptelenedés ellen küzdő országos szövetség, Paul Haury tollából ilyen címmel adott ki röpiratot: „Le siécle de la natalité dirigée“, az irányított népszaporodás százada. Méltán vitatkozhatnánk arról, hogy a népszaporodás irányítása, illetve az irányítására való törekvés jellemzi-e legmeghatározóbb módon a változást? Mint még rá fogunk mutatni, a társadalmi osztályokat és létbizonytalanságot nem ismerő népközösség kialakíthatása legalább ilyen mértékben uralkodó gondolat, de nem kétséges, hogy ez az „irányított népszaporodás“ is odatartozik korunk ismertető jegyei közé. Nem mintha a népesedés kérdéseivel más időkben nem foglalkoztak volna. Köztudomású, hogy már Platon és Arisztoteles is vizsgálódott, milyen eszközökkel lehetne elejét venni mind a túlnépesedésnek, mind a lélekszám megritkulásának, egyes római császárok pedig már törvényeket is hoztak a születések számának emelése érdekében. Ámde csak néhány évtizede jutottunk el oda, hogy a gyermekek világra hozása — közismert okokból — kevésbé függ az ösztöntől és a véletlentől, mint az emberi akaratától és a számítástól.

Tény ez, amelynek jelentőségét nem is lehet túlozni. Az amerikai Lindsey, aki az úgynevezett pajtásházasság ajánlása révén vált híressé vagy hírhedtté, erről írt könyvében idézi egy barátja mondását: „A fogamzást gátló eljárások felfedezése rövidesen talán a legnagyobb forradalomnak fog bizonyulni, amelyen valaha is az emberi társadalom átesett.“ Azzal a különbséggel, hogy mi nagy veszedelmet látunk ott, ahol ő nagy jót vél találni, teljesen egyetérthetünk vele. Mert a következmények máris szembeszökőek. Jusson csak eszünkbe, hogy a középkorban még a hittudósok sem parancsok, csupán engedélynek fogták fel a Szentírás szavait: „Növekedjete és sokasodjatok“, az államvezetők pedig meg voltak győződve arról, hogy a földet éppen elég ember lakja. Hitték ugyanis, hogy a sorsszerűsége egyáltalán nem, az ösztönre pedig kevésbé lehet hatni. Ma ellenben lehet, és hiszik is, hogy tudják befolyásolni az ember fontolgató akaratát, s minthogy egyes államok már megkezdték, hova-tovább nem akad majd egyetlen állam sem, amely ne igényelné magának a népszaporítás irányítását. Mert annak a politikának átvétele, amely a születések számának fokozásán és minőségének javításán fáradozik, kényszerű szükség minden nemzetre, amióta államalkotó tényezővé a nemzetiség lépett elő s a nemzetközi életben is úrrá válik a szociális igazságosságnak az az elve, hogy az első foglalók jogait korlátozzák a későbbi foglalók jogai. Utóbbit egészen világosan akként fejezhetjük ki, hogy a nagyobb népsűrűségű nemzet, ha a maga területén kielégítő megélhetést nem talál, a szükséges mértékig részt követelhet magának a kisebb népsűrűségű szomszédos, vagy gyarmati területből.

A népszaporodás irányításának kényszerűsége nyilvánvalóan vonatkozik a magyar nemzetre is, annál inkább, mert hazánkban a születések száma viszonylagosan is aggasztó hanyatlásnak indult. Ma a születési arányszám csupán 20 ezrelék, míg Jugoszláviában 34, Romániában 31, Bulgáriában 26 ezrelék. Az abszolút természetes szaporodás nálunk 1932-ben még

74 ezrelék volt, 1936-ban 5, 1937-ben 4.9, 1938-ban 4.1, 1939-ben 3.4 ezrelék. Ugyanakkor az abszolút természetes szaporodás az 1933—1937-évek átlagában Romániában n-6, Jugoszláviában pedig 13.4 ezreléket ért el.

Ez a szomorú folyamat, amelynek előjelei már a világháború után mutatkoztak, méltán serkentette eszmélkedésre mindazokat a tényezőket, amelyek felelősséget érezhettek a nemzet sorsáért. Könyvek és sajtóközlemények egész sora jelent meg róla s nem egy országos jellegű értekezleten foglalkoztak az egyke és semmike okaival. Akárcsak külföldön, nálunk is az a megállapítás szűrődött le, hogy a születések számának feltűnő hanyatlása egyrészt gazdasági, másrészt erkölcsi háttérrel bír. Következik ebből, hogy az orvoslást is gazdasági és erkölcsi irányban kell keresni. S valóban, ahol a gazdasági megsegítéssel párhuzamosan fel tudták kelteni a nemzetben az életakaratot és a jövőben való bizodalját is, mint például Olaszországban, számszerűen kimutatható nagy eredményt értek el. Ahol viszont nem tudták új ethosszal telíteni a társadalmat, ott az eredmény sokkal csekélyebb, mert hiszen a gazdasági megsegítésnek határt szabnak a lehetőségek. Ha a nemzet anyagi teherbírásának nem lennének korlátjai, bizonyára igazolást nyerne Richet, aki a francia orvosi akadémia elnöki székéből ezeket mondotta: „Annyi születés lesz, amennyit akartok. Állapítsátok meg a családi pótlék összegét s ezzel megállapítottátok a születések számát. Ma 750.000 gyermek születik, de akkor fog születni kétmillió, amikor akarjátok!”

Nálunk a törvényhozás 1926-ban tette meg az első lépést abban az irányban, hogy a népszaporodásra befolyást gyakoroljon. A nemzetgyűlés utasította a népjóléti minisztert, hogy készítsen tervezetet a sokgyermekes családok segélyezésére. A tervezet 1927 májusára el is készült. Országos gyermeksegítő alapot kívánt létesíteni akként, hogy az alapot egy gyermek-rez és illetve volna meg mindazoknak az örökgyöknek hagyatékából, akik után háromnál kevesebb gyermek örököl. Sajnos, a tervezet nem került a törvényhozás elé, a hivatalos megokolás szerint azért nem, mert „az időközben felmerült kérdések a törvényhozás és a kormány munkáját teljes mértékben igénybe vették”.

Közel másfél évtizednek kellett azóta eltelnie, hogy az akkor felvetett gondolat valósággá váljék. Mint ismeretes, vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter az idei év június 24-én nyújtotta be a képviselőházban az Országos Népi- és Családvédelmi Alapról szóló törvényjavaslatát, amelyet a képviselőház és a felsőház is elfogadott. Mire ezek a sorok napvilágot látnak, a két ház határozata minden valószínűség szerint törvényerőre is emelkedett, úgyhogy a továbbiakban rövidség okából törvénynek is fogjuk nevezni.

BEVEZETŐNKBEN JELEZTÜK, hogy a népszaporodás irányítása korunknak csak egyik jellemző jegye. Legalább annyira ismérve a szociális kérdés megoldását célzó törekvés is. Hogy ez a törekvés igazságérzetből, vagy inkább kényszerűségből fakad, érdekes vizsgálódási terület a szociológus számára. Bizonyos, hogy az igazságérzetnek nagy szerepe van, hiszen a nyilvánvalóan kényszerűségből tett engedmények is az igazságérzet által parancsolt cselekvések mezében jelennek meg. Megfigyelhető azonban, hogy miként a népszaporodás irányítása mögött is első mozgóként áll a nacionalizmus, úgy a mai idők rendkívül megélt szociálpolitikáját is főleg a nacionalizmus diktálja. Rooseveltnemrégiben jelentette ki, hogy a jövőben az Egyesült Államok határát népének életszintje fogja alkotni. Egy német író, Arthur W. Just pedig azt a véleményét fejezi ki, hogy a „délkelet európai élettérben az a nemzet fog győzedelmeskedni, amelyik a szociális kérdésre a legjobb megoldást találja. Méltán állapítja meg tehát

nép- és családvédelmi törvényünk indokolása, hogy nemcsak a mindennapi élet követelményeit, de a kor szavát követjük akkor, amikor a szociálpolitika megszervezésére és gyakorlati megvalósítására törekszünk.

A törvény az Országos Nép- és Családvédelmi Alap célját a leginkább támogatásra szoruló néprétegek gazdasági, erkölcsi és szellemi felemelése útján az életviszonyok javításában és a társadalmi kiegyenlítődés elősegítésében, továbbá a népesség szaporodásának előmozdításában jelöli meg. Ebben a célkitűzésben tehát elismerésreméltó módon társul a népszaporodás irányítása a nagytömeg létbizonytalanságának megszüntetésével, sőt emellett olyan kívánalmak is foglaltatnak benne, amelyek egész társadalmi berendezkedésünk átalakulását készítik elő. E célkitűzés keretében az Alap feladata különösen a sokgyermekes családok intézményes támogatása, a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról való gondoskodás, a megélhetésükben veszélyeztetett, főként mezőgazdasággal foglalkozó családok boldogulásának szerves megalapozása, házhoz juttatás, kedvezőbb gazdasági viszonyok közé való telepítés, vagy egyéb gazdasági megsegítés — közjóléti szövetkezetek, különböző termelési, értékesítési intézmények és vállalkozások elősegítése — útján, továbbá a kellő anyagi feltételekkel nem rendelkező, de arra érdemes családok részére az anyagi eszközök biztosítása avégből, hogy az állam, vagy más közület gazdaságpolitikai tevékenységének részesei lehessenek.

Mindezeknek a feladatoknak ellátására az Alap megkapja az illetékekből befolyó állami bevételek 27%-át és a jelen törvény alapján szedendő nép- és családvédelmi pótdadó hozadékát. Ezt a pótdadót a jövedelemadó, a társulati adó, a tantiéme-adó és az általános kereseti adó fizetésére kötelezettek terhére kell kivetni, részben ugyanazon díjak és járulékok helyett, amelyeket eddig a törvényhatóságok és községek a nyomor enyhítése céljából szedtek.

Mint már a fedezet összetételéből is látható, ezentúl az Alap kívánja pótolni a maga tevékenységével az eddigi nyomor- és inségenyhítő akciókat, aminek igazi jelentőségét a törvénynek az a rendelkezése adja meg, hogy az Alap a nyújtott juttatások visszatérítését igényelheti pénzben, munkában, vagy természetben. Elvileg tehát megszűnik az egész országban a sokban demoralizáló karitatív segélyezés. Míg eddig az állam és az önkormányzatok idestova tíz éven keresztül igen tekintélyes pénzeket költöttek nyomor- enyhítő, majd inségenyhítő munkákra, amelyek a később kialakult tökéletesebb megszervezésben is csak átmenetileg segítettek a rászorultakon, addig most az Alap az úgynevezett nincsteleneket olyan gazdasági önállósághoz igyekszik juttatni, amely fölöslegessé teszi karitatív segélyezésüket. Az Alap ugyanis a megélhetésükben ezidőszerint veszélyeztetett egyének részére gazdasági javakat kölcsönöz és munkaalkalmat biztosít.

A legfontosabb intézkedés kétségkívül a házhoz való juttatás. Ahogy a régi orosz közmondás hangzik: „Adj valakinek egy sziklát tulajdonul és virágos kertet varázsol rá.“ Csak a saját otthonon keresztül verhet gyökeret a család, kivált ha a falu népéről van szó. A hitelnyújtáshoz az Alap természetesen nem bankszerű fedezetet kíván, hanem az illetőnek becsületességét, munkakészségét és jó hírét veszi figyelembe. Abból a célból pedig, hogy megkönnyítse számára a törlesztést, hasznos állatokkal látja el, belevonja a háziiparba és a lehetőséghez képest gondoskodik termelői értékesítéséről. Mindezeknek a műveleteknek lebonyolítását a vármegyéknél alakított közjóléti szövetkezetek bevonásával fogja végezni az Alap. A juttatásban részesülőkkel ezek a szövetkezetek állapodnak meg, ezek bírálják el az igényléseket és kivitelezik az akciókat, mint mozgékony szervek, amelyek ténykedéseikben mentesek a bürokratikus megkötésektől.

A törvény alkotói ezekben a rendelkezésekben már gyakorlati tapasztalatok, és pedig a szatmári úttörő példa nyomán indultak ki, amely Esztergár Lajos pécsi polgármester kezdeményezéséhez fűződik. Ő kísérte meg először, máris jelentős sikerrel, hogy az addig segélyezésre utáltakat ház- és állat juttatással gazdaságilag önállósítsa és a vármegyei közjóléti szövetkezet útján főleg háziipari tevékenységgel az év minden időszakában foglalkoztassa. Köztudomású ugyanis, hogy a mezőgazdasági lakosság és különösen a mezőgazdasági munkások télen alig végeznek termelő munkát, ami miatt élet-szintjük még akkor is szükségszerűen alacsony lenne, ha a mezőgazdasági idényben aránylag kielégítő bért kapnának.

önálló gazdasági alanyok teremtésén kívül az Alapra hárul a sokgyermekes családok intézményes támogatása is. Minthogy a családi munkabér az ipari munkásság körébe már be van vezetve, itt kizárólag azok a sokgyermekes földműves családok kerülnek szóba, amelyek családi munkabért ezidőszerint nem élveznek. Természetesen a fentebb vázolt gazdasági juttatásoknál is előnyben részesülnek a népes családok. Mindenesetre kívánatos volna, hogy az Alap csak azokat a családokat pártfoglalja, amelyek a nemzetnek valóban értéket jelentenek gyermekben való gazdagságukkal.

A múlttal szemben előnyös változásként kell kiemelnünk azt a fontos hivatást, amelyet az Alap az állami gyermekvédelem körében vállal. Eddig tudvalevőleg az történt, hogy a menhelyi kötelékbe felvett gyermeket a szülőktől vagy nagyszülőktől feltétlenül elvették és idegen nevelőszülő gondozására bízták. Nem szorul bizonyításra, hogy ez az eljárás homlok-egyenest ellenkezik a családvédelemmel. A jövőben tehát az Alap fogja támogatni az inséges sokgyermekes családokat, és pedig akként, hogy a gyermeket a támogatás ellenére is meghagyja a családi kötelékben. A parlamenti vita során minden felszólaló méltatta ennek az intézkedésnek nagy horderejét.

AZ ORSZÁGOS NÉP- ÉS CSALÁDVÉDELMI ALAPOT, amelynek csak főbb feladatát ismertettük, a belügyminiszter kezeli, akit a törvény arra is felhatalmazott, hogy az Alap szervezetét és működésének módját rendelettel állapítsa meg.

Ami a szervezetet illeti, a miniszter még csak néhány alapvető elgondolását hozta nyilvánosságra. A szervezet — mondotta — mindenesetre független lesz az állami igazgatástól. Kicsiny vezetőségből fog állni, amelyben minden másra való tekintet nélkül az országnak szociálpolitikailag legképzettebb, a gyakorlatban levizsgázott emberei fognak helyet kapni. A végrehajtásra is akar a miniszter külön személyzetet alkalmazni, s ha ez idő kérdése is, terve az, hogy lehetőleg járásonként legyen egy-egy személy, aki az Alap ügyeinek irányítását és ellenőrzését végzi, s minden községben legyen valaki, aki a községi igazgatásnak segítségére van a szociálpolitikai kérdések lebonyolításában. Emellett a teendők tetemes részét előreláthatóan a vármegyei közjóléti szövetkezetek fogják lebonyolítani. A képviselőházi tárgyaláson többen felvetették a külön szociálpolitikai tisztviselői státusz megszervezését, főként ama nők részére, akiket az Alap a járási és esetleg a községi munkákra fog alkalmazni.

A törvény kimondja, hogy az Alap részére biztosított állami javadal-mazás összege nem lehet kevesebb az idei évben 28 millió, 1941-ben 41 millió, 1942-től kezdődően pedig 46 millió pengőnél. Minthogy az Alap a maga bevételeinek jelentős hányadát visszatérülő szolgáltatásokra kívánja fordítani, még ha nem tehető is fel, hogy a törlesztések hiánytalanul befoly-nak, az Alap vagyona évről évre növekedni fog, ami a juttatottak körének folytonos tágítását teszi majd lehetővé.

Ennek ellenére kifogás alá eshetik, hogy a kormány mellőzte az örökösödési törvény megváltoztatását, holott eredetileg a háromnál kevesebb gyermekkel bíró örökösök hagyatékát fokozatok szerint igénybe kívánta venni az Alap javára. Nem oszthatjuk ugyanis azt a felfogást, hogy az ilyen intézkedésnek büntető jellege lenne. Eltekintve attól, hogy a magántulajdonjogot ma egészen másként értelmezzük, mint a liberális korszakban, tehát visszatérve a keresztény felfogáshoz, az egyéni tulajdonban elismerjük a közösség társtulajdonos voltát, semmi igazságtalanság sincs abban, ha azoknak a szülőknek hagyatékából, akik bármilyen okból nem tudtak hozzájárulni a nemzet fenntartásához, bizonyos részt a sokgyermekes családok részére elvonunk.

Sajnálatos volna továbbá, ha az Alapnak abból a rendeltetéséből, hogy a „családi munkabért nem élvező“ sokgyermekes földműves-csádokat támogassa, a birtokosok a mezőgazdasági munkavállalók részére is megkívánható családi bér elejtését olvasnák ki, illetve erre való hivatkozással gáncsolhatnák el ezt a szükséges szociálpolitikai intézkedést. Azonban kifogásoljuk, hogy az új nép- és családvédelmi pótdadót a köztisztviselőknek nem kell fizetniük. Balás Károly méltán mutatott rá egyszer a képviselőházban is arra, hogy milyen helytelen, ha azok adóztatnak, akik maguk után nem fizetnek. Mi sem értjük, hogy milyen érvek alapján kell mentesíteni a köztisztviselőt egy olyan céladó fizetése alól, amely a nép- és családvédelmet szolgálja?¹

Bár a honatyák, mint egyes felszólalók meg is rótták érte, a törvény fontosságához képest csekély érdeklődést tanúsítottak, a vita igen színvonalas és tanulságos volt. Azt hisszük azonban, hogy szakszerűbben is alakulhatott volna, ha a javaslatot maguk az előadók, egyes mellette felszólaló képviselők, de a parlamenten kívül is némely közéleti szereplők, sőt még szociálpolitikával foglalkozó, de túlbuzgó írók is nem úgy állították volna be, mint a magyar szociálpolitika összefoglalatát, mint magát „az új magyar szociálpolitikát“. Vétett ebben az indokolás is, amely az Alap rendeltetéséről szólva állandóan „a magyar szociálpolitika“, az „organikus szociálpolitika“ értelmezőket használja. Egyik szónok még tovább ment, mondván: „Ebbe a keretbe beleférhet az egész magyar szociálpolitika ...“. A belügyminiszter később helyesen figyelmeztetett arra, hogy javaslata egyáltalán nem akarja felölelni azokat az összes gazdaság- és szociálpolitikai feladatokat, amelyek az államra hárulnak, hiszen ez lehetetlen is volna, mert a belügyminiszter nem sajátíthatja ki azokat a teendőket, amelyeket a földművelésügyi, az iparügyi és a többi kormányzatnak kell elvégeznie a maga területén. A mondott visszásság azonban módot adott az ellenzéki felszólalóknak, hogy a magyar szociálpolitikát általánosságban vegyék bírálat alá s így szükségtelenül csökkentsek az Alap jelentőségét.

Pillanatig sem kétes ugyanis, hogy bár a szociálpolitika fogalma évről évre módosul, mégis rengeteg olyan ágazata van, amely kívül esik az Alap ismertetett feladatkörén, jóllehet fontosságban egyáltalán nem áll mögötte. Mert a családvédelem egyik leghatalmasabb eszköze nyilván a társadalombiztosítás kiépítése. Nem szabad megmaradnunk abban az állapotban, hogy Magyarország dolgozó lakosságának alig egyharmada élvez szociális védelmet a társadalombiztosító intézményeknél s hogy a mezőgazdasági munkavállalók hatalmas tömege ma sem rendelkezik betegségbiztosítással. Méltán tették szavá most a parlamentben is, hogy a betegségbiztosítás hiánya teljes vagyoni összeomlásba kergeti azt a nem egészen nincstelen mezőgazdasági

¹ Valószínűleg azért, mert a köztisztviselői fizetések elégtelensége és a folytonos drágulás mellett inkább a családi pótlék felemelése, mint új adók kivetése volna indokolt. *Szerk.*

munkást vagy törpebirtokost, aki, vagy akinek családtagja kórházi ápolásra szorul. Családvédelmi követelmény lenne a városba tódulás megakadályozása, a nők házonkívüli keresőmunkájának, különösen gyári munkájának korlátozása és a városokban kis családi házak építése a sokgyermekes családok részére. Hiányos a magyar szociálpolitika, amíg a mezőgazdasági munkáságnak nincs megfelelő érdekvédelmi szervezete, amíg meg nem szűnnek adórendszerünkben a kiáltóan családellenes intézkedések s amíg nem lép életbe nálunk is egy modest munkaalkotmány. A családvédelemhez tartoznék a családalapítás megkönnyítése is házassági kölcsönök révén, ehhez azonban a törvény kiterjesztő értelmezésével esetleg majd az Alapot is igénybe lehet venni.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tehát csak egy, bár igen fontos részletét jelenti a további kiépítésre váró magyar szociálpolitikának, azt a részletét, amelyet „szociális szolgálatnak“, vagy „szociális gondozásnak“ nevezhetünk. Hogy mennyire így van, idézzük azt a meghatározást, amelyet a szociális szolgálat fogalmára vonatkozólag a „szociális szolgálat nemzetközi értekezlete“ 1936-ban elfogadott: „A szociális szolgálat felőleli mindazokat a törekvéseket, amelyek a nyomorból származó szenvedéseket akarják megszüntetni, az egyéneket és családokat normális létfeltételek közé kívánják helyezni, elejét akarják venni a szociális bajoknak, javítani a létfeltételeket és életszínvonalat, akár egyéneknek, akár tömegeknek nyújtandó szolgáltatással, akár az állam törvényhozó és közigazgatási közbenyúlásával, kikutatván előbb az orvosolni kívánt bajok forrásait. A szociális szolgálat tehát nemcsak a szociális gondozást és a szociális megelőzést jelenti, hanem bizonyos pontig a közegészségügyet és nevelést is.“

HA AZONBAN AZ ORSZÁGOS NÉP- ÉS CSALÁDVÉDELMI ALAP nem is jelentheti egymagában a magyar szociálpolitikát, kétségkívül korszakos előrehaladás a szociális szolgálat útján. Ez annál nagyobb meglepedést kelthet bennünk, mert teljesen magyar lélekből, magyar kezdeményezésből és a magyar viszonyoknak megfelelően jött létre. Korszakalkotó ez a törvény, mert új szellemet tükröz és egészen új irányt adhat fejlődésünknek. Mint a belügyminiszter képviselőházi záróbeszédében kiemelte, először szögezi le nálunk egy törvény, hogy az államnak kötelessége a társadalmi egyenlőtlenségek kiegyenlítéséről gondoskodni. Ez az új szellem tehát, amelyet az Alap árasztani fog, közel vihet annak a szociálpolitikának kifejlődéséhez, amely igazságossági értéktételek alapján rendezni kívánja a különböző társadalmi rétegeknek egymáshoz és az államhoz való viszonyát, ami meggyőződésem szerint csak valamilyen korporatív berendezésben válhatik valósággá.

Az új szellem hatásában annál inkább kell bízunk, mert az Alapot létesítő törvényben a belügyminiszter arra is felhatalmazást kapott, hogy a közszolgálat egyes ágazataiban való alkalmazás előfeltételeként rendelettel előírhasa az elméleti és gyakorlati szociális képzettséget. Hogy ezt a képzettséget a pályázó megszerezhesse, a belügyminiszter az egyetemek mellett szociális tanfolyamokat szervezhet, amelyeknek sikeres elvégzését a már közszolgálatban állók, vagy azok egyes csoportjai részére is kötelezővé teheti. A parlamenti vitában többen foglalkoztak ezzel a kérdéssel, különösen Tegzes László, aki felvetette a tanfolyamokon kívül egy szociálpolitikai főiskola, továbbá az Országos Közegészségügyi Intézet mintájára szervezendő szociálpolitikai intézet gondolatát is. Abban az esetben azonban, ha a szociálpolitikai főiskola, amelyre vonatkozóan a törvényjavaslat képviselőházi előadója, Somogyi Ferenc is dolgozott ki tervezetet, bármi okból nem valósulhatna meg, elengedhetetlennek kell tartanunk, hogy éppen az egyetemek mellett szervezett tanfolyamok érdekében a kultusz-kormány a szociál-

politika tudományos művelésének lehetőségéről gondoskodjék. Cáfolhatatlan igazság, hogy manapság csak az az ismeretág fejlődhetik, amelynek egyetemi tanszéke van, mert csak így biztosítható az elmélyedéshez szükséges szabadság és az a szemináriumi keret, amelyben kutatómunka folyhat. Annak ellenére, hogy a szociológia és a szociálpolitika a korszellem alakulása következtében is első vonalba került, egyetemeink az egész világon egyedülállóan nem vesznek róla kellőképpen tudomást. Legkitűnőbb gyakorlati szociálpolitikusunk, Esztergár Lajos állítja egyik tanulmányában: „A szociálpolitika alkalmazását bizonytalanná teszi az a körülmény is, hogy a mód-szeres elméleti és alkalmazott szociálpolitika nálunk a felső oktatásban sem nyert polgárjogot.“

A magyar nép erősen kritikai szelleme hoz magával egy másik követelményt is, és pedig azt, hogy amikor róla és ügyeiben intézkednek, meg is magyarázzák neki azokat a szükségleteket, amelyek miatt az intézkedések kiadattak, és gyakorlatilag bizonyítsák, hogy a tett intézkedések az összesség javát szolgálják. Hogy ennek a népfelvilágosító feladatnak megoldására mi a legcélszerűbb mód: sajtó, plakátújság, iskolán kívüli népművelés-e, mihamarabb el kell dönten.

összefoglalóan még egyszer kifejezést adunk annak a meggyőződésünknek, hogy az Országos Nép- és Családvédelmi Alap megalkotása a magyar nemzet élniakarásának egyik legjobb bizonyossága, mert hiszen a legnehezebb időkben, amikor az ország erejét más célok veszik igénybe, sikerült számára súlyos Összegeket rendelkezésre bocsátani. Az a készség pedig, amellyel a törvényhozás magáévá tette Keresztes-Fischer Ferencnek évek óta melengetett törvényjavaslatát, örvendetes átértéséről tanúskodik annak, hogy amilyen mértékben fel tudjuk fogni a szociális kérdés jelentőségét s be tudunk állítani minden erőt a szociális munkába, olyan mértékben szabhatjuk meg a nemzeti fejlődés irányát.

MIHÉLICS VID

EGY PESTKÖRNYÉKI ISKOLA TÁRSADALMI KÉPE

ANÉLKÜL, HOGY TAGADNÓK a szociográfia korszakos jelentőségét, alábbi tanulmány nem akar egy divat uszályhordozója lenni. A faluvizsgálat célját nem tűzheti maga elé a diákszociográfia, bár vannak találkozáspontjaik. Ha meg akarná tenni, kétségtelenül sokkal hálásabb területet választhatna, mint hogy társadalomrajzot adjon egy középiskoláról. Legkevesebb értelme van ennek a munkának a gimnáziumban, amelynek tanulói nagyjából azonos anyagi és szellemi színvonalat képviselnek.

A kereskedelmi iskolák belső képe már sokkal változatosabb. Ifjúságuk túlnyomó része a polgáriból jön s a kereskedelmi elvégzése legtöbbjük számára társadalmi emelkedést, osztálycserét jelent. A polgári és kereskedelmi iskola — bármennyire összekapcsolódik is közös szülő társadalmára révén — valójában két különböző réteget képvisel, amely, mint tejtől a tejszín, a IV. polgári után válik el egymástól. A feltörekvés természetes ösztönéből divatos, sznob jelszó lett: „legalább érettségije legyen“, s e jelszó magával sodorja azokat a szülőket, akik gyermekük tehetségére, kissé jobb anyagi viszonyaikra támaszkodva, vagy egyszerűen hiúságból így akarják megvalósítani a legyen több mint apja volt“ szöveg ősi ambícióját. Hogy mennyire a két utóbbi ok uralkodik, igazolja a lehulló tehégtelenek nagy száma.